

21. Craig CM. 1979. Information Systems in UK Agriculture: Final Report of the Agricultural Review Committee. – British Library Research and Development Department, Report. – № 5469.
22. Van Den Ban A.W. and Hawkins H.S. Agricultural Extension. Second edition, Blackwell Science LTD, – Oxford, 1996.
23. Van Den Ban A.W. Forms and methods of work of information consulting service in Russia: Sd. Mater. Konf. po IKS. – M., 1998.

Стаття надійшла до редакції 03.04.2014 р.

*

УДК 338.436:330.341.1

*А.В. ЗАМРИГА, аспірант**

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Сутність понять «інноваційний процес» та «інноваційна діяльність» у теорії аграрної економіки

Постановка проблеми. Сучасний шлях розвитку вітчизняного аграрного сектору значною мірою визначається інноваційним процесом – єдиним, що органічно поєднує науку, технологію, техніку, економіку, підприємництво й управління з метою гарантованого досягнення нового результату. Інноваційні процеси – стратегічне джерело забезпечення конкурентоспроможності та стійкості конкурентних переваг аграрних підприємств і продовольчих товарів на місцевому й міжнародних ринках. Безперечно, в аграрному секторі велике значення мають базові ресурси (земля, природно-кліматичні умови і т.д.). Але конкурентні переваги, побудовані тільки на базових факторах, є нестійкими. Тому активізації інноваційних процесів в аграрному секторі України немає альтернативи. Однак існує ряд проблем, пов'язаних з інноваційними процесами, й насамперед у теоретичному аспекті. На сучасному етапі в економічній літературі не існує однозначного розуміння сутності таких понять, як «інноваційний процес» та «інноваційна діяльність».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем, пов'язаних з інноваційними процесами та інноваційною дія-

льністю, присвячені численні роботи зарубіжних і вітчизняних учених, а саме: Й. Шумпетера [18], Г. Менша [15], Б. Твісса [19], С. Ільєнкової [5], Н. Краснокутської [8], М. Йохни [6], В. Стадника [6] й ін. Різноманітні аспекти інноваційних процесів та інноваційної діяльності в аграрному секторі викладені в працях багатьох учених аграрників – П. Саблука [10], О. Крисального [9], С. Володіна [3], О. Дація [7], В. Чабана [13] й ін. Аналіз наукових публікацій показує, що в них трапляються різні підходи до трактування понять «інноваційний процес» та «інноваційна діяльність». Така ситуація вимагає проведення додаткових досліджень.

Мета статті – уточнити сутність понять «інноваційний процес», «інноваційна діяльність» і поглибити їхній зміст у теорії аграрної економіки.

Виклад основних результатів дослідження. Поняття «інновація» як економічна й правова категорія становить сутнісну основу для ряду понять, зміст яких характеризує різні аспекти відносин, пов'язаних із розробкою, запровадженням прогресивних інновацій, стимулюванням подібного виду діяльності та можливістю її здійснення. Головними із зазначених є поняття «інноваційна діяльність» й «інноваційний процес».

Міжнародні рекомендації та вітчизняне законодавство виділяють тільки інноваційну діяльність. Міжнародні стандарти (Керівни-

* Науковий керівник – В.Г. Чабан, кандидат економічних наук, доцент.
© А.В. Замрига, 2014

цтво Фраскаті) трактують інноваційну діяльність як "вид діяльності, пов'язаний із трансформацією ідеї (зазвичай результатів наукових досліджень і розробок) у новий або удосконалений продукт, запроваджений на ринку в новий або удосконалений процес, або новий підхід до соціальних послуг [17]. „Керівництво Фраскаті” стало в 1963 році першим документом, присвяченим методології статистики, науки та інновації. Цей документ дістав таку назву у зв'язку з тим, що його перша версія методичних рекомендацій була прийнята в м. Фраскаті (Італія). Розробила "Керівництво Фраскаті" група експертів із показників науки й техніки у рамках Організації економічного співробітництва і розвитку для координації робіт зі збирання, обробки й аналізу інформації про науку та інновації. Положення періодично уточнюються, що зумовлено змінами у стратегії науково-технічної політики на національному

і міжнародному рівнях в організації науково-дослідних розробок.

Міжнародні стандарти «Керівництво Осло» під інноваційною розуміє "діяльність, яка охоплює усі ті наукові, технологічні, організаційні, фінансові й комерційні заходи, включаючи інвестиції в нові знання, які приводять до появи технологічно нових або удосконалених продуктів, процесів" [16].

У науковій літературі та правовій практиці існують різноманітні трактування поняття «інноваційна діяльність». Так, залежно від об'єкта й предмета дослідження інноваційну діяльність розглядають як процес, як систему, як зміни. Ряд спеціалістів акцентують увагу на творчій або виробничій складовій інноваційної діяльності, інші – беруть за основу її націленість на смаки та вподобання споживачів.

У таблиці 1 наведені різні підходи до визначення змісту інноваційної діяльності, які відображені в національних законодавствах країн пострадянського простору.

1. Зміст поняття «інноваційна діяльність» в нормативно-правових актах

Назва нормативно-правового акта	Варіант визначення поняття
Закон України «Про інноваційну діяльність»	Діяльність, що спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів та послуг.
Закон Республіки Казахстан «Про інноваційну діяльність»	Діяльність, направлена на запровадження нових ідей, наукових знань, технологій, продукції в різні галузі виробництва і сфери управління суспільством, результати якої використовуються для економічного зростання й конкурентоспроможності.
Закон Республіки Молдова «Про державну політику в сфері інновацій і трансферу технологій»	Процес, направлений на перетворення результатів завершених наукових досліджень, практичних розробок і (або) інших науково-технічних досягнень (а також пов'язаних з ними наукових досліджень та розробок), втілених у нових або удосконалених продуктах, послугах, процесах які відповідають практичним потребам і вимогам ринку й підлягають процесу трансферу технологій і реалізації.
Закон Киргизької Республіки «Про інноваційну діяльність»	Діяльність, направлена на створення «під ключ» виробництва нових або необхідних ринку товарів (послуг).

Джерело: Складено на основі даних [11].

Аналіз таких підходів показує, що законодавство України, Казахстану, Молдови розглядають інноваційну діяльність як запровадження наукових розробок.

Інноваційна діяльність орієнтована, перелусім, на створення і (або) запровадження прогресивних інновацій. Її зміст не вичерпується виключно останнім та тісно пов'язаний із науковими дослідженнями. Вона включає в себе розробку майбутніх інновацій, реалізацію результатів закінчених наукових досліджень і розробок, або інших науково-технічних досягнень, що застосовуються в нових або удосконалених продуктах. Також

інноваційна діяльність направлена на створення нового або удосконаленого технологічного процесу, на нові або удосконалені рішення в організації виробництва та в соціальній сфері.

Коректне законодавче визначення поняття «інноваційна діяльність» має важливе практичне значення, оскільки визначає ефективність правового регулювання відповідних суспільних відносин, що в свою чергу визначає ефективність усієї інноваційної політики країни. В даному контексті є доцільним сформулювати в нормативно-правових актах поняття «інноваційна діяль-

ність» таким чином, щоб максимально охопити його зміст.

Інноваційна діяльність складається з цілого комплексу наукових, технологічних, фінансових і комерційних заходів. Вона включає в себе вивчення ринку з метою визначення потреб в інноваціях, інноваційний процес, а також діяльність, пов'язану з поширенням інновацій. До складу інноваційної діяльності належать роботи: науково-дослідні, прикладні й експериментальні, необхідні для створення інновацій; пов'язані зі створенням дослідних і серійних зразків нової продукції та технологій; із підготовки виробництва й проведення промислових випробувань; із сертифікації та стандартизації інноваційних продуктів; із проведення маркетингових досліджень і організації ринків збуту інноваційних продуктів; зі створення інноваційної інфраструктури; із підготовки

та перепідготовки кадрів; із усіх видів посередницької діяльності й інші види робіт, які взаємозв'язані та направлені на створення і поширення інновацій.

Таким чином, інноваційну діяльність, на наш погляд, можна визначити як таку (включно з науковою, технологічною, організаційною, фінансовою і комерційною діяльністю), яка направлена на створення, запровадження, поширення й використання інновацій.

Появі інновацій передую певний тривалий процес, який дістав назву "інноваційного процесу". Незважаючи на те, що в спеціальній літературі трапляється багато різних підходів до визначення цього явища, суть їх зводиться до одного висновку, а саме: інноваційний процес пов'язаний зі створенням, освоєнням і поширенням інновацій. Найтиповіші визначення сутності інноваційного процесу різними вченими подано в таблиці 2.

2. Зміст поняття «інноваційний процес» у різних дослідженнях

Автор	Назва роботи	Зміст визначення
П. Завлін	Инновационный менеджмент. – М., 1998	Процес перетворення наукового знання в інновацію, тобто послідовний ланцюжок подій, у ході яких інновація виростає від ідеї до конкретного продукту, технології або послуги і поширюється під час практичного використання
С. Ільєнкова	Инновационный менеджмент. – М., 2000	Процес перетворення наукових знань в інновацію, пов'язаний зі створенням і поширенням інновацій; головна його риса – обов'язкове завершення інновацій, тобто одержання результату, придатного для практичного застосування
В. Медінський	Инновационный менеджмент. – М., 2002	Сукупність науково-технічних, технологічних і організаційних змін, які відбуваються в процесі реалізації нововведень
Б. Твісс	Управление научно-техническими нововведениями. – М., 1989	Перетворення наукового знання, наукових ідей, винаходів у фізичну реальність (нововведення), яка змінює суспільство
Н. Краснокутська	Інноваційний менеджмент: навч. посіб. – К., 2003	Процес створення, поширення та втілення новації, яка задовольняє нові суспільні потреби. Складається з окремих стадій, що різняться організацією праці, управлінням, фінансуванням
М. Йохна, В. Стадник	Економіка і організація інноваційної діяльності: навч. посіб. – К., 2005	Процес перетворення наукового знання в інновацію, яка задовольняє нові суспільні потреби; послідовний ланцюг дій, що охоплює всі стадії створення новинки та її практичного використання
В. Федоренко	Основи інноваційно-інвестиційної діяльності: навч. посіб. – К., 2004	Сукупність етапів, стадій, дій, пов'язаних із ініціюванням, розробкою та виготовленням продукції, технологій, що мають нові властивості, які ефективніше задовольняють існуючі потреби й такі, що з'являються чи можуть з'явитися
І. Павленко	Економіка та організація інноваційної діяльності: навч. посіб. – К., 2006	Послідовний ланцюг подій, в якому інновація проходить стадії від ідеї до конкретного продукту, технології або послуги і поширюється в господарській практиці

Джерело: Власні дослідження.

Потрібно зазначити, що сутність інноваційного процесу досліджує незначна частина економістів. Більшість вивчає інноваційну діяльність. При цьому часто дані два поняття в економічній літературі одні автори ототожнюють, інші вважають, що вони мають різний зміст. Однак серед останніх також відсутня єдина думка: одні вважають,

що до інноваційного процесу входить інноваційна діяльність, а інші – навпаки.

Так, Р. Фатхутдінов [12] та інші дотримують думки, що інноваційна діяльність – це процес. Серед економістів-аграрників В. Яценко інноваційну діяльність у сільському господарстві розглядає як комплексний процес створення нових або високовро-

жайних сортів культур, елітного насіння, високопродуктивних порід худоби, новітніх сільськогосподарських машин і агрегатів тощо, запровадження прогресивних техніко-технологічних, організаційно-економічних та управлінських рішень, комерціалізацію сучасних споживчих норм. Ці заходи охоплюють етапи життєвого виробничого циклу – від зародження ідеї до запровадження інновацій у виробництво [14].

Л.В. Білотор, продовжуючи ідеї О.В. Крисального, визначає, що «інноваційна діяльність – це поетапний процес» від виникнення ідеї до створення нової продукції кращої якості [1]. Лише незначна частина вчених – С. Ільєнкова [5], В. Гунін [4] та ін. – виділяють і аналізують одночасно ці два поняття, з чим погоджуємося й ми.

Для визначення власного трактування даних категорій звернемося до «Великої Радянської енциклопедії», згідно з якою будь-яка діяльність «передбачає мету, засоби, результат і сам процес діяльності». А під процесом розуміють «послідовну зміну стану стадій розвитку або сукупність послідовних дій для досягнення будь-якого результату» [2]. Таке трактування, на нашу думку, є вірним та може допомогти правильно розкрити сутність понять «інноваційний процес» й «інноваційна діяльність». Отже, можна зробити висновок, що поняття «інноваційна діяльність» ширше, ніж поняття «інноваційний процес». Підтвердженням цього може бути визначення інноваційної діяльності В. Гуніним: це «сфера розробки і практичного освоєння технічних, технологічних, організаційно-економічних нововведень, яка передбачає не тільки інноваційний процес, але й маркетингові дослідження ринку, збуту товарів, їхні споживчі властивості, а також новий підхід до організації інформаційних, консалтингових, соціальних та інших видів послуг» [4].

Існує й інший погляд: інноваційний процес є ширшим поняттям, ніж інноваційна діяльність. Не наводячи всі численні визначення з цього приводу, розглянемо одне з них. Інноваційний процес охоплює всі стадії створення: від ідеї до конкретного продукту, технології або послуги, які використовуються у господарській й практиці. А інноваційна діяльність полягає в діях людей, спрямованих на ство-

рення чи запровадження інновацій на певній стадії інноваційного процесу [6].

У результаті проведеного дослідження визначено, що інноваційний процес в економічній літературі розглядається з різних позицій і з неоднаковим ступенем деталізації: як паралельно-послідовне проведення науково-дослідної, науково-технічної, інноваційної, виробничої, маркетингової діяльності; як тимчасові етапи життєвого циклу нововведення від виникнення ідеї до її розробки й поширення; як процес фінансування та інвестування розробки і поширення нового виду продукту або послуги.

Підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що інноваційний процес являє собою сукупність послідовних етапів, стадій, робіт від зародження нової ідеї й створення новації до її освоєння та перетворення в інновацію. Проведений аналіз інноваційних категорій дає підстави визначити таку субординацію: ширшим і місткішим є поняття інноваційна діяльність, яка включає в себе й сам інноваційний процес. Результат інноваційного процесу та його запровадження в господарську практику визначається як інновація.

Висновки. На підставі проведеного аналізу численних наукових публікацій із теорії інновацій уточнено сутність понять «інноваційний процес» та «інноваційна діяльність». Під «інноваційним процесом» слід розуміти такий, що являє собою сукупність послідовних етапів, стадій, робіт від зародження ідеї й створення новації до її освоєння і перетворення в інновацію. Інноваційну діяльність, на наш погляд, можна визначити як діяльність (включно з науковою, технологічною, організаційною, фінансовою та комерційною), яка направлена на створення, запровадження, поширення і використання інновацій. Ми погоджуємося з думкою, що дані поняття слід розрізняти й що ширшим є поняття інноваційна діяльність, яка включає в себе також сам інноваційний процес. Слід зазначити, що точніше та правильніше розуміння сутності основних економічних понять значно полегшує подальші дослідження в сфері інновацій. Як, наприклад, оцінку їх ефективності, розробку інноваційної політики, контроль за реалізацією й аналіз ефективності інноваційних проектів.

Список використаних джерел

1. Білозор Л.В. Методологічні підходи щодо формування інноваційної продукції в аграрному секторі / Л.В. Білозор // Економіка АПК. – 2004. – №9. – С. 88-92.
2. Большая Советская энциклопедия: в 30-ти томах / [гл. ред. Прохоров А.М.]. – М.: "Советская энциклопедия", 1975. – Т. 21. – 640 с.
3. Володін С.А. Сутність і значення інновацій в економічному розвитку України / С.А. Володін // Вісн. аграр. науки. – 2005. – №9. – С. 65.
4. Гунин В.И. Управление инновациями: 17-модульная программа для менеджеров "Управление развитием организаций". Модуль 7. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 328 с.
5. Ильенкова С.Д. Инновационный менеджмент: [учеб. для вузов] / С.Д. Ильенкова, Л.М. Гохберг, С.Ю. Ягудин и др. – М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2002. – 328 с.
6. Йохна М.А. Економіка і організація інноваційної діяльності: навч. посіб. / М.А. Йохна, В.В. Стадник. – К.: Академія, 2005. – 400 с.
7. Даций О.І. Інноваційна модель розвитку економіки України в умовах глобалізації: [моногр.] / О.І. Даций, М.В. Гаман, Н.В. Даций. – Донецьк: Юго-Восток, 2010. – 370 с.
8. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / Н.В. Краснокутська. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
9. Крисальний О. В. Організаційно-економічні особливості інноваційної діяльності / О.В. Крисальний // Економіка АПК. – 2005. – №8. – С. 12.
10. Саблук П.Т. Стратегічні напрямки аграрних реформ – перехід на інноваційну модель розвитку / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2002. – №12. – С. 9.
11. Степаненко Д.М. Инновационный процесс и инновационная деятельность: понятие, сущность, характеристики / Д.М. Степаненко // Проблемы современной экономики. – 2009. – №4 (32). – С.18-23.
12. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент / Р.А. Фатхутдинов. – СПб.: Питер, 2002. – 400 с.
13. Чабан В.Г. Інновації як умова підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора / В.Г. Чабан // Економіка АПК. – 2006. – №7. – С. 68-72.
14. Яценко В.М. Формування та реалізація інвестиційно-інноваційного розвитку сільського господарства / В.М. Яценко // Економіка АПК. – 2004. – №12. – С.68-74.
15. Gerhard Mensch: Technologie- und Innovationsmanagement in diversifizierten Unternehmen. In: Hinterhuber, H. H.: Die Zukunft der diversifizierten Unternehmen, München 2000. – S. 185–200.
16. Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data: Oslo Manual. Paris: OECD, Eurostat, 1997. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/science/inno/2367580.pdf>.
17. Proposed standard practice for surveys on research and experimental development: Frascati Manual. OECD, 2002. – Режим доступу: http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/BTYPD/kilavuzlar/Frascati.pdf.
18. Shumpeter Josef A. The Theory of Economic Development: An Inquiry Into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle. Transaction Publishers, 1934. – 255 p.
19. Twiss B. Managing Technological innovation. Pitman Publishing, 1992. – 309 p.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2014 р.

*

УДК 657.471

В.І. ІЩЕНКО, аспірант*

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Облікова політика в контексті зарубіжної практики

Постановка проблеми. Значна роль аграрного сектору в національному господарстві й економіці потребує від нього постійного підвищення ефективності та продуктивнос-

ті, досягти яких можливо завдяки керівництву, що забезпечене своєчасною, якісною, точною інформацією в оптимальній кількості. На досягнення таких характеристик інформації спрямований бухгалтерський облік, що акумулює, обробляє, формує та передає інформацію про фінансовий і ресурсний стан окремого підприємства як основної

* Науковий керівник – Б.В. Мельничук, кандидат економічних наук.

© В.І. Іщенко, 2014